

Лінгвістичні авторознавчі експертизи в умовах комп'ютерно-опосередкованого спілкування

Євгенія Ковкіна

кандидатка філологічних наук, завідувачка лабораторії мистецтвознавчих, лінгвістичних та психологічних досліджень, ННЦ «ICE ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України, м. Харків, Україна, ORCID: <http://orcid.org.0000-0001-8693-9868>, e-mail: evkovkina@gmail.com

Звернуто увагу на актуальність лінгвістичної авторознавчої експертизи за текстами листів, надісланих на електронну пошту. Виокремлено загальні й окремі ознаки писемного мовлення в коротких текстових смс. Наголошено на відмінності мовлення в інтернет-комунікації.

Ключові слова: авторознавча експертиза; об'єкти авторознавчої експертизи; ознаки писемного мовлення.

Linguistic Authorship Examinations in the Context of Computer-Mediated Communication

Yevheniia Kovkina

The paper highlights the relevance of linguistic authorship examination based on the texts of letters sent by e-mail. Common and individual signs of written speech in short text SMS messages have been defined. Differences in speech during Internet communication have been emphasized.

Keywords: authorship examination; authorship examination objects; signs of written speech.

Сьогодні лінгвістичні авторознавчі експертизи писемного мовлення, що належать до криміналістичних видів експертиз, знову набувають своєї актуальності, оскільки все частіше предметом досудового розслідування є діяння, пов'язані з несамотійним складанням текстів документів або з установленням авторства текстів, що мають ознаки певних злочинів (погрози, вимагання тощо). У слідчих органів існує необхідність у призначенні авторознавчих експертиз мовлення

за наведеними об'єктами. Відповідно завданням лінгвістичної авторознавчої експертизи писемного мовлення стає ідентифікація автора / виконавця певного тексту (або групи текстів).

Сучасні глобалізаційні процеси та розвиток цифрових технологій дали поштовх до спілкування за допомогою різних технічних засобів зв'язку, зокрема смартфонів, комп'ютерів, інтернет-ресурсів тощо. Відповідно перелік об'єктів судової авторознавчої експертизи розширюється.

Наприклад, об'єктами авторознавчого дослідження є тексти електронних листів, надісланих адресату на електронну пошту. Звичайно, тексти не є рукописними, вони не мають підпису, але особа ймовірного автора встановлюється слідством за допомогою ідентифікації власника поштової скриньки, що супроводжує електронний лист. Зазвичай за такими видами об'єктів можливе розв'язання завдання щодо встановлення автора тексту, а також завдань щодо укладання кількох листів одним автором (однією особою). Головною умовою реалізації поставлених завдань і надання категоричного висновку експерта є достатня кількість зразків писемного мовлення ймовірного автора. У такому разі як зразки можуть бути надані й тексти електронних листів, головне, щоб вони відповідали іншим вимогам, що висуваються до зразків писемного мовлення особи.

Нині об'єктами лінгвістичної авторознавчої експертизи все частіше стають СМС з різних соціальних месенджерів, наприклад Viber, Facebook Messenger, WhatsApp, Instagram Direct та ін. Як наслідок, спостерігається поступовий перехід до обміну миттєвими повідомленнями, що значно прискорює обмін інформацією, натомість усе менше людей застосовують у повсякденному житті паперові листи.

Маємо на увазі користування короткими текстовими повідомленнями, що поступово набувають рис окремого жанру спілкування і, як на-

слідок, проведення авторознавчих досліджень із метою встановлення автора таких текстів, що нині набуває особливої актуальності. Основними відмінностями текстів СМС є стислість, миттєвість, розірваність та мозаїчність комунікації. Саме ці ознаки й дають змогу визначити автора невеличкого тексту. Індивідуальна сукупність ознак мовлення визначається завдяки кільком чинникам: по-перше, обсяг СМС обмежений, тому автор змушений швидко вигадати, у який спосіб висловити максимум змісту за мінімумом знаків. Свідомо чи підсвідомо автор добирає влучні фрази, розташовує акценти, уводить ключові слова, намагаючись донести сенс висловлювання до адресата. Саме це й відрізняє кожного автора СМС.

За формою СМС не суцільний текст, а окремі речення, що іноді складаються з кількох слів. Зазначені особливості продукуються ознаками інтернет-спілкування, зокрема такими, як уривчастість, обірваність, зосередженість уваги на повідомленні фактичної інформації, відсутність звичних розмовних зворотів, уживання в тексті емотиконів (емодзі), спеціальних символів на позначення емоцій тощо. Особливістю дослідження писемного мовлення у такому разі є те, що експертом має бути звернута увага й на час написання кожного повідомлення, якщо під час візуального огляду встановлено, що фрази є одночасними за написанням, це дає змогу експертові розглядати їх як одномоментно складений текст.

Характерною ознакою для кожного автора повідомлень є також уживання певного набору смайликів (емо-дзі) або наліпок, за допомогою яких передають значення певних предметів, реалій, явищ, а також емоційного настрою автора, його ставлення до повідомлюваної інформації. З одного боку, утрата на лексико-граматичному рівні значимих слів ускладнює авторознавче дослідження, з іншого — такі невербальні засоби спілкування можуть виступати як окремі ознаки мовлення особи, оскільки в межах індивідуального стилю спілкування певної людини можна визначити характерний набір позавербальних засобів, властивих саме їй.

На основі аналізу практичного доробку з авторознавчого дослідження мовлення текстів інтернет-комунікації, можна дійти висновку, що мовлення миттєвих повідомлень суттєво відрізняється як від усного мовлення, так і від писемного. Відмінності продукуються впливом нового каналу зв'язку, тобто мережевого простору в умовах комп'ютерно-опосередкованого

спілкування. Миттєві повідомлення мають ознаки усного мовлення, які полягають у надмірній емоційності, усіченій структурі лексико-граматичного вираження, наявності значної кількості розмовних елементів (сленг) тощо. Водночас у висловлюваннях можливо встановити ознаки писемного мовлення (рівень грамотності), визначити ймовірний вік та стать автора. На лексико-граматичному рівні в текстах СМС можна виокремити такі характерні ознаки, як відсутність уживання великих літер, мінімальна кількість розділових знаків, широке застосування системи аббревіатур і скорочень, відсутність виправлень незначних помилок, описок тощо.

Отже, проведення лінгвістичної авторознавчої експертизи в умовах комп'ютерно-опосередкованого спілкування вважається можливим. Головним чинником успішного проведення експертизи є надання експерту достатньої кількості вільних та умовно-вільних зразків мовлення особи, яка гіпотетично є автором текстів повідомлень.